

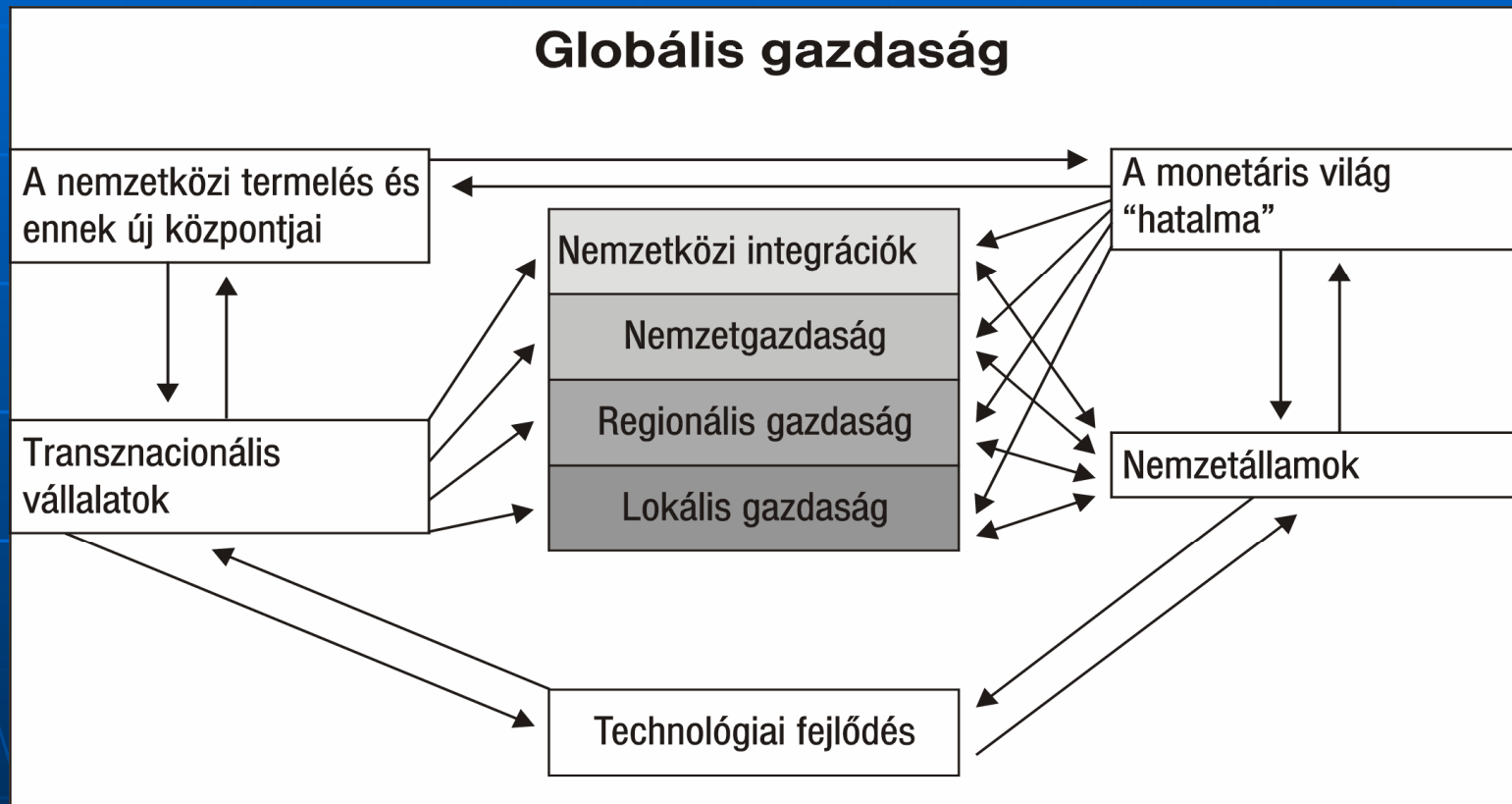
A transznacionális vállalatok

Dr. Bernek Ágnes
2008.

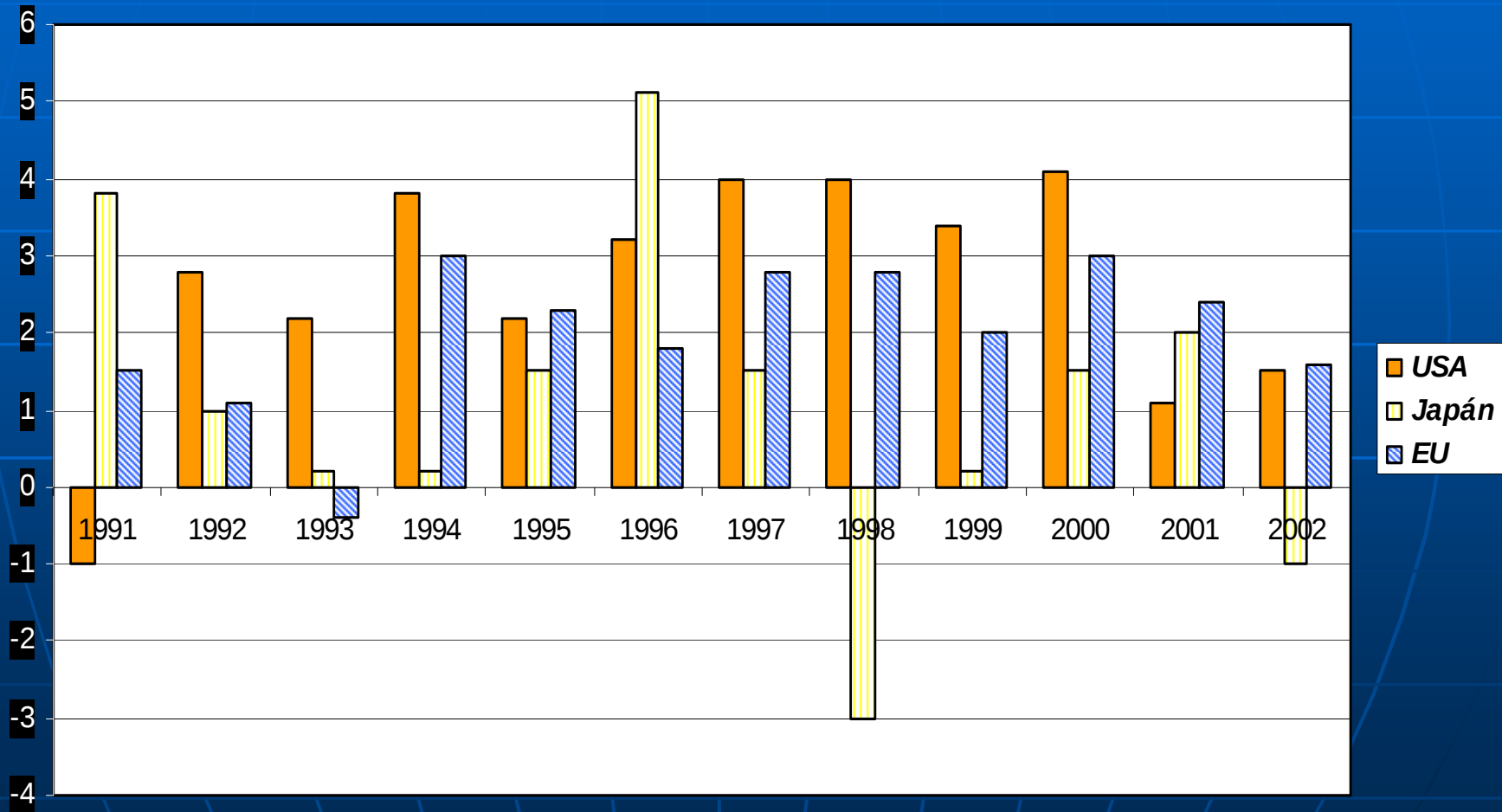
A transznacionális vállalatok jellemzői

- Definíció: AV + min. 1 más országban lévő LV
(teljes vagy részleges tulajdonban –
- részleges tulajdonlás alsó határa min. 10%)
- Jellemzőik:
 - ✓ termelés feletti ellenőrzési jog egynél több országban;
 - ✓ országok, régiók termelési tényezői közötti különbségeket kihasználják;
 - ✓ költség minimalizálás, profit maximalizálás.

A globális világgazdaság meghatározó folyamatai és térségi szintjei

*Az USA, az EU és Japán GDP értékeinek évi
átlagos %-os növekedési rátái, 1991-től 2002-ig*

Az amerikai piacgazdasági modell

- *Fejlett és versenyképes pénzpiac*
- *Erős fogyasztási orientáció*
- *Nagy mértékű rugalmasság*
- *Versengő magángazdaság*
- *Minimális állami beavatkozás*
- *A vezető érdekcsoportok politikai szerepe*

Fortune – Global 500

A világ 500 legnagyobb vállalata

5 alapmutató

- ✓ Revenues – Jövedelem
- ✓ Profits
- ✓ Assets – Vagyon
- ✓ Stockholders equity – törzstőke
- ✓ Employees – foglalkoztatottak

UN – UNCTAD

World Investment Report

- A transznacionális vállalatok hivatalos statisztikái (min. 10% külföldi tulajdon!)
- A világon 78 ezer anyavállalat és 780 leányvállalat
- Dánia – 9 ezer anyavállalat
- Kína – 280 ezer leányvállalat

UN – UNCTAD

World Investment Report

TNI – Transnationality Index
(transznacionális index)

Három mutató átlaga - %

1. külföldi vagyon/ összes vagyon
2. Külföldi eladás/ összes eladás
3. Külföldi foglalkoztatottak/ összes foglalkoztatottak

UN – UNCTAD
World Investment Report

Internationalization index –

**a külföldi leányvállalatok / a vállalat összes
telephelye**

**csak a többségi tulajdonú külföldi
leányvállalatok**

A 20. és a 21. század vállalatának eltérései

ASPEKTUS	20. SZÁZAD	21. SZÁZAD
Szervezet	Piramis	Hálózat
Fókusz	Befelé	Kifelé
Stílus	Strukturált	Flexibilis
Fő erősség	Stabilitás	Változás
Források	Fizikai javak	Információk
Felépítés	Vertikális integráció	Virtuális integráció
Gyártás	Tömegtermelés	Tömeges testre szabás
Hatókör	Hazai piac	Globális piac
Stratégiaépítés	Fentről lefelé	Lentről felfelé
Javulások	Apránként	Forradalmi léptékben

A TNC-k térbeli szerveződése

- '70-es évek: egyszerű **termelési** integráció
- Napjainkban: **Komplex** vállalati integráció
 - Értéktermelés részben már megvalósítható az anyaországon kívül
 - A különböző tevékenységek (HQ, termelés, K+F, értékesítés) eltérő mértékű (de)koncentrációja

Globalizáció - lokalizáció

- Lokális szintű világméretű jelenlét
- Glokalizáció
- Lokális szintű működés, globális kitekintés
- A globális átalakulás kulcsa a lokális piacok különbségeinek felderítése

*A központi és regionális "headquarter"-ek,
mint a globális világ stratégiai földrajzi helyei
- a legfontosabb telepítőtenyezők -*

1. A stratégiai földrajzi helyzet

- gazdasági, politikai, történelmi múlt
- kedvező közlekedésföldrajzi helyzet
- elérhetőség a virtuális térben

2. Milyen minőségű üzleti központ?

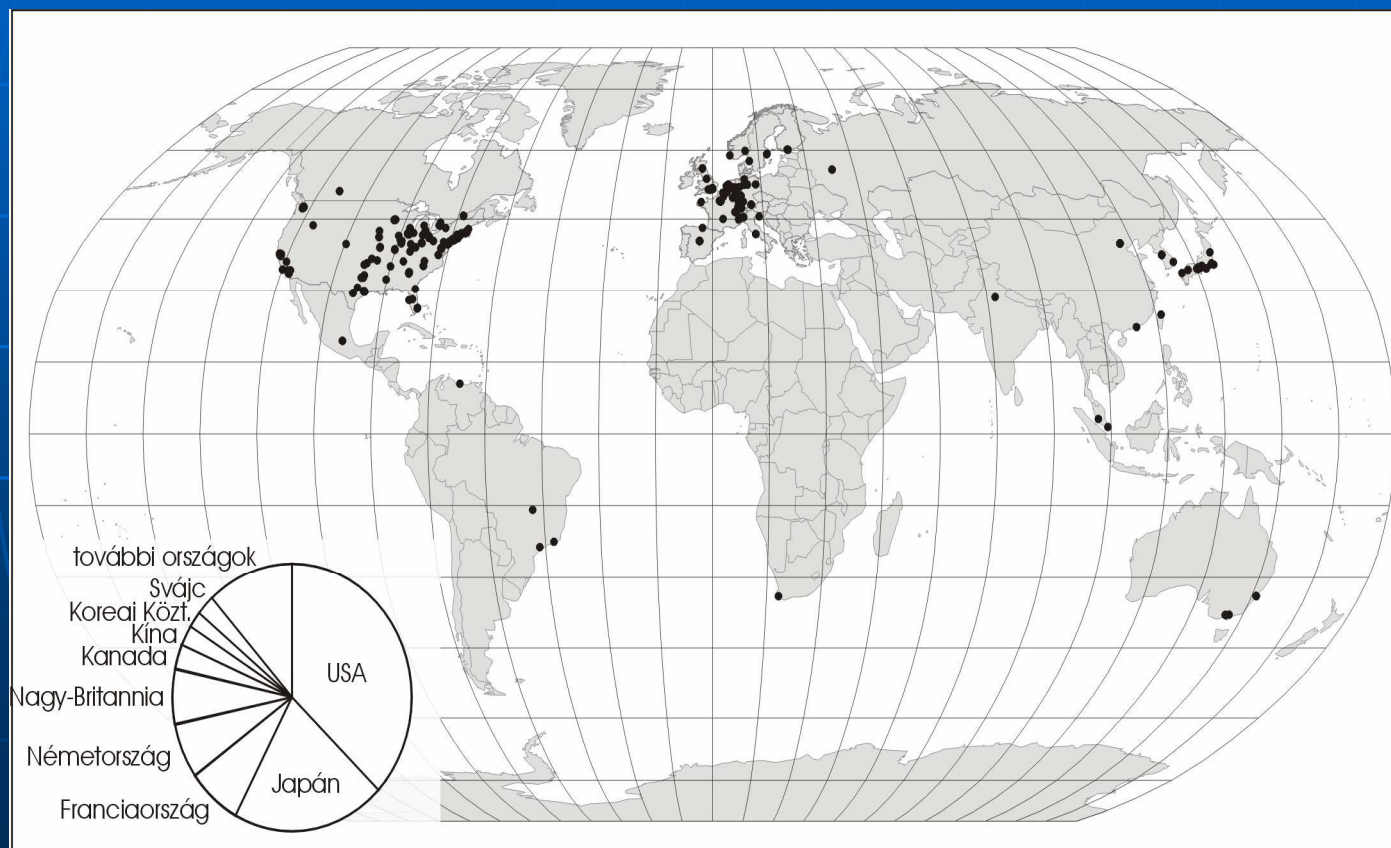
- a már meglévő szolgáltatási tevékenységek
- megfelelő képzettségű munkaerő
- „front-office” funkció
- "back-office" funkció globális szétszóródása

**A valós tér adottságai és a virtuális tér lehetőségei közötti
kölcsonös összefüggés és ellentmondás!!!**

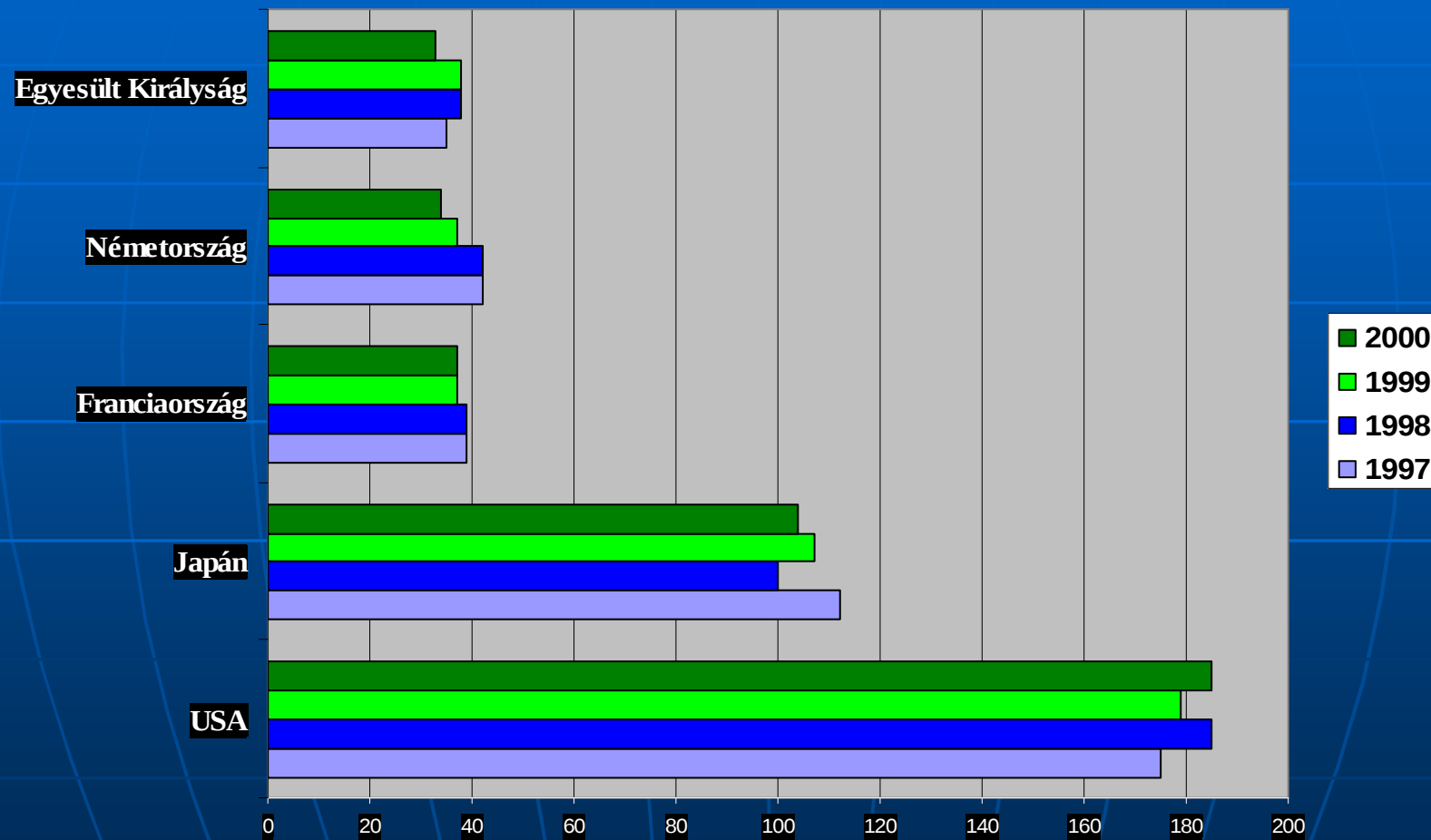
A HQk és a regionális HQk telepítésének legfontosabb kritériumai

- Kiváló nemzetközi elérhetőség (a valós és a virtuális térben egyaránt)
- Képzett, több nyelven beszélő munkaerő
- Magas életszínvonal, ami vonzó a nemzetközi munkaerő, ill. vezetőség számára
- Alacsony társasági- és személyi adókulcs
- Kiváló információs- és kommunikációs infrastruktúra
- Üzleti szolgáltatások magas színvonala
- Alacsony kockázat
- Fogasztók közelsége (különösen kisebb vállalatok esetében)

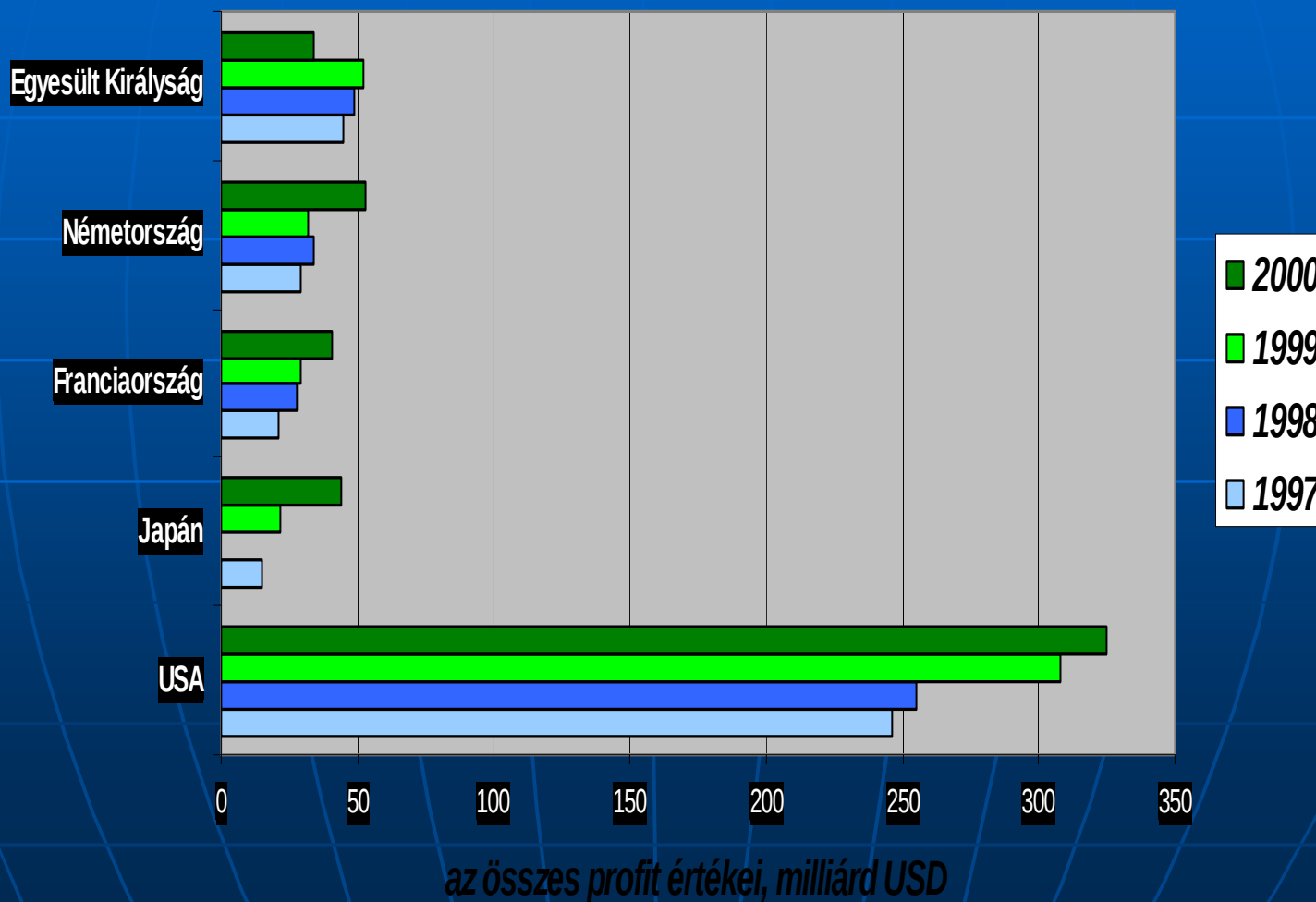
A világ 500 legnagyobb vállalatának központjai azaz „headquarter”-ei, 2000

**A vezető nagyhatalmak vállalatainak a száma a "Global 500-ban",
1997-2000**

**A "Global 500" vállalatainak összes profit értékei
nemzetiségi megoszlás szerint, milliárd USD, 1997-2000**

A világ legjobb üzleti központjai (2000)

Helyezés	Európa	Észak-Am.	Latin-Am.	Ázsia
1.	London	Dallas	Monterrey	Szingapúr
2.	Amszterdam	San Jose*	Mexikó City	Sydney
3.	Budapest	Austin	Buenos Aires	Melbourne
4.	München	New York	Santiago	Hongkong
5.	Stockholm	Atlanta	San Jose**	Tajpej

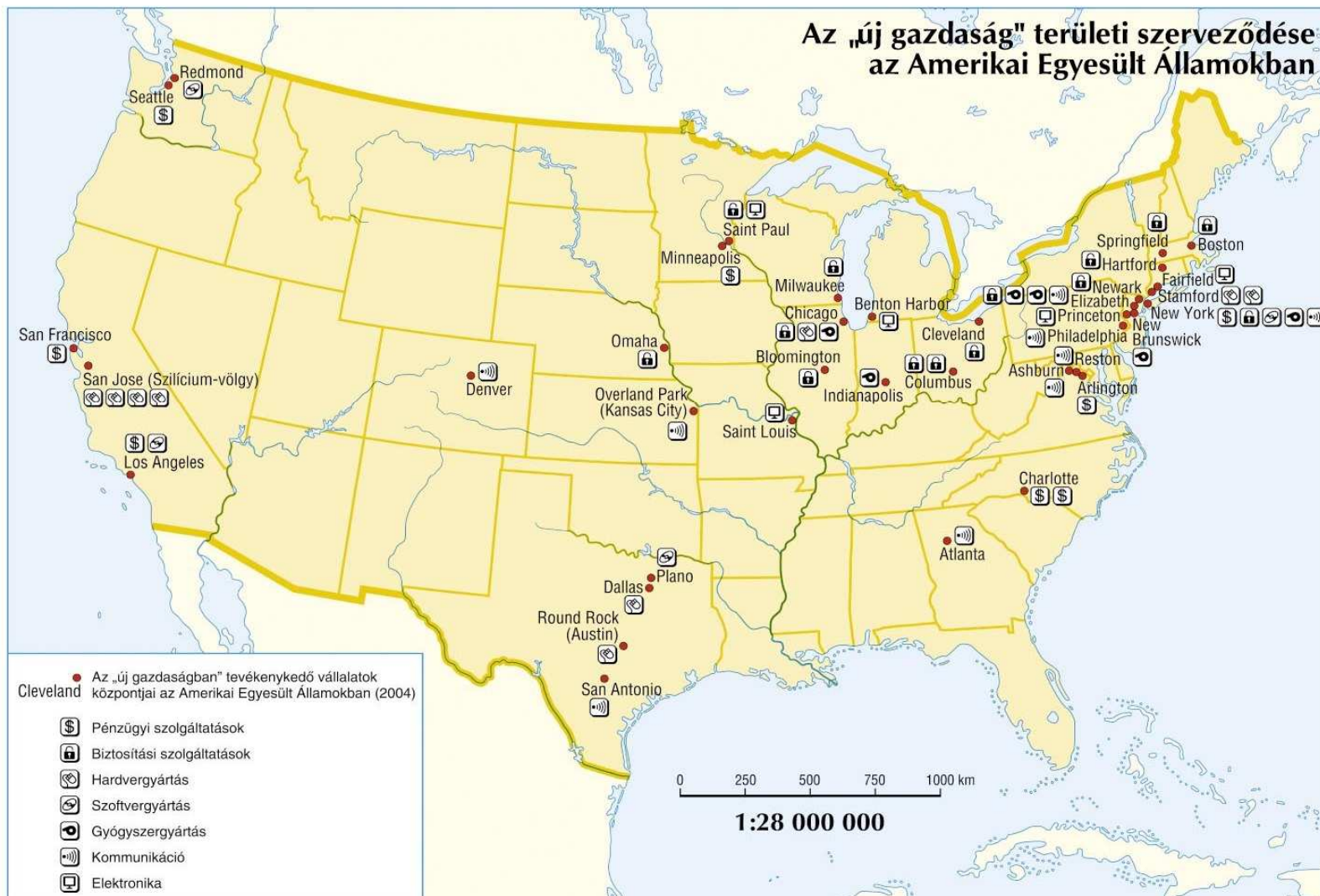
* USA, Kalifornia

** Costa Rica

Fortune, 2000

Az „új gazdaság” területi szerveződése az Amerikai Egyesült Államokban

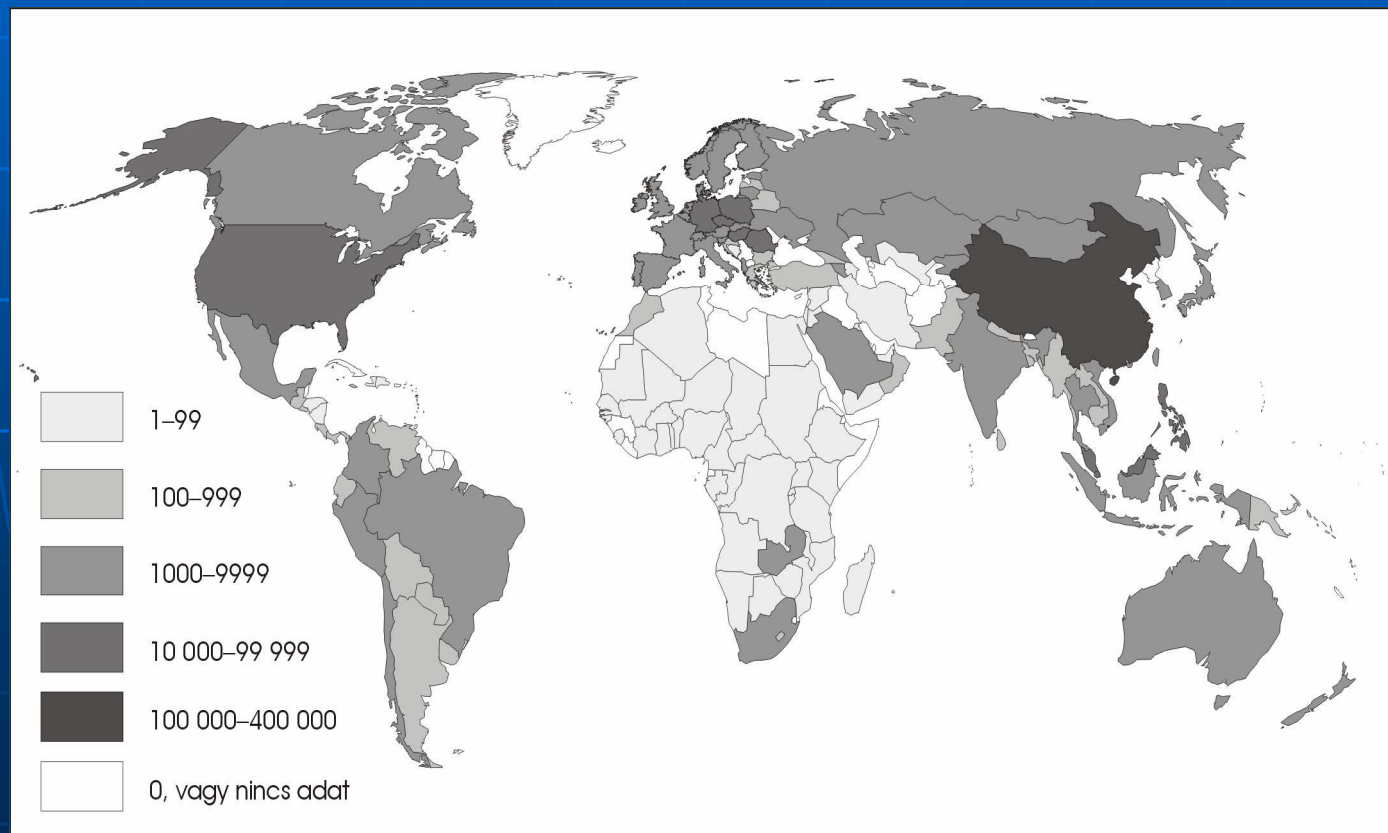
A transznacionális vállalatok legfontosabb telepítőtényezői

- 1. A piac bővülésének
perspektívája**
- 2. A piac nagysága**
- 3. Profitkilátások**
- 4. Politikai és társadalmi biztonság**
- 5. Jogi és szabályozási környezet**
- 6. A munkaerő minősége**

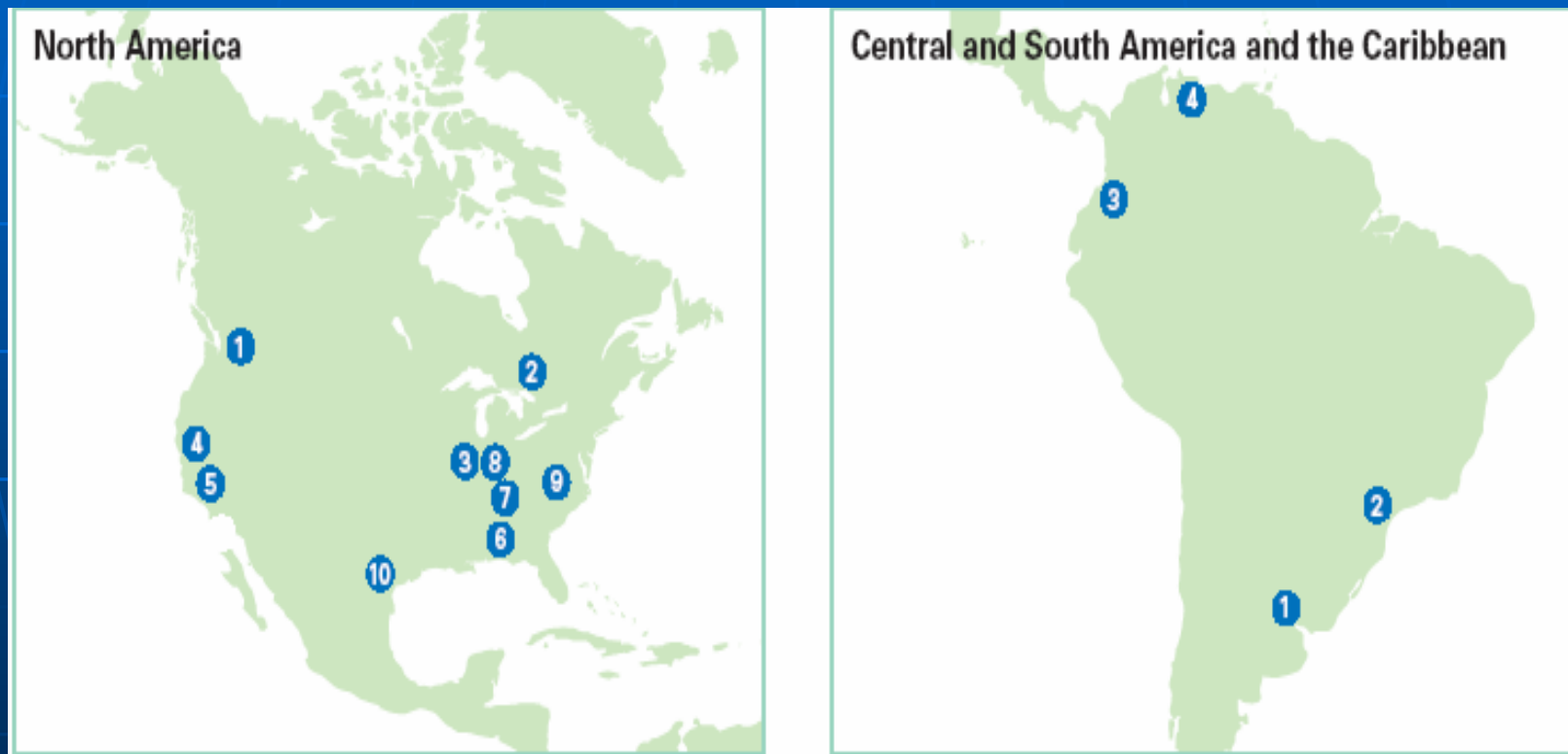
A termelés térbeli szerveződése

- 1.) Globálisan koncentrált termelés
- 2.) Fogadó ország piacára irányuló termelés
- 3.) Globális, ill. regionális piacra irányuló
termékpecializáció
- 4.) Transznacionális vállalati integráció

A külföldi tulajdonú vállalatok száma a világ országaiban, 1995-2000

A legnagyobb japán vállalat, a Toyota Motor térbeli szerveződése

A legnagyobb japán vállalat, a Toyota Motor térbeli szerveződése

A legnagyobb japán vállalat, a Toyota Motor térbeli szerveződése

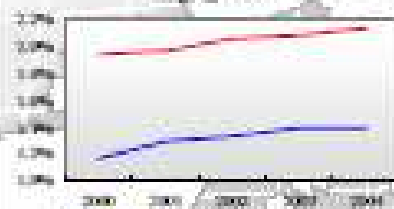
A legnagyobb japán vállalat, a Toyota Motor térbeli szerveződése

Global Operations of LUKOIL, Running the Whole Cycle

LUKOIL's share in global oil reserves & production

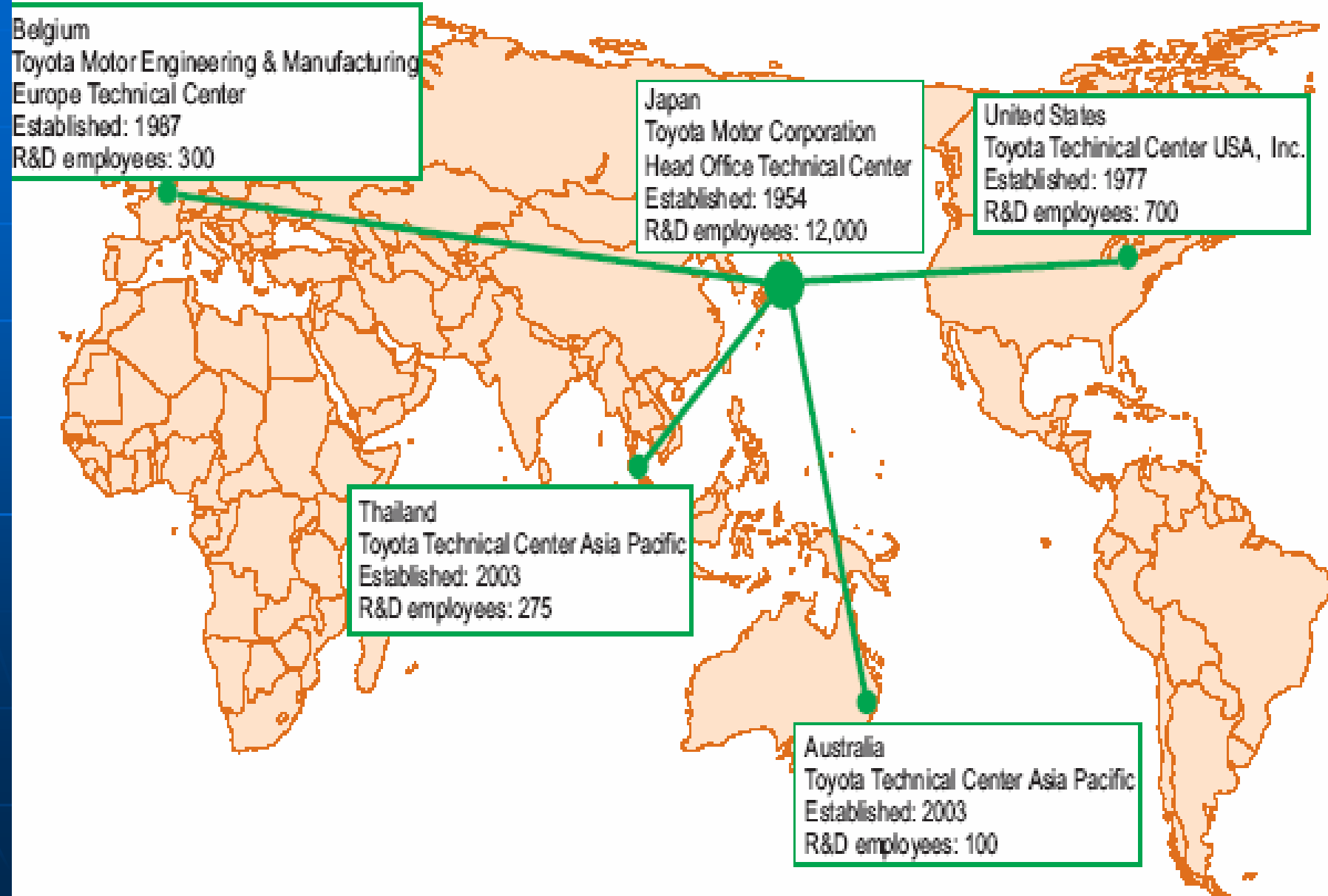

— LUKOIL's share in global oil reserves
— LUKOIL's share in global oil production

- Exploration
- Exploration & Production
- Exploration, Production, Refining & Marketing
- Marketing
- Refining & Marketing

Box figure IV.7.1. Toyota's global R&D network, 2005

Globális gazdasági szerepvállalás		Lokális társadalmi, gazdasági, politikai adottságok
A külföldi működőtőke-befektetések gazdasági hatása	→ ←	A lokális tényezők együttese, mint „társadalmi szűrő”
↓		↓
Bekapcsolódás a globális világgazdaságba	→ ←	A helyi gazdaság átalakulása?? Gazdasági-társadalmi dualizmus??
↓		↓
„Globális értékrend, társadalmi hatások átvétele??	→ ←	A lokális társadalmi értékek megőrzése??

Az államok és a TNC-k kapcsolata

I. Államok irányító szerepe $\Leftrightarrow$

II. TNC-k befolyása $\Leftrightarrow$

III. Kölcsönös egymásra utaltság

- fogadóország

- anyaország

Uralkodó gazdaságpolitikai modellek

- *Amerikai vagy neo-liberális modell: piaci mechanizmusok, rugalmas, rövidtávú, érdekcsoportok politikaformáló szerepe*
- *Nyugat-Európai modell: szociális piacgazdaság: társadalmi partnerek és a kormány közötti együttműködés, korrigálás*
- *Japán modell: állam és a vállalatok együttműködése, hosszútávú szemlélet, közösségi érdek*

I. Állam szabályozó / “keretadó” szerepe

A.) Kereskedelempolitika

- exportösztönzés
- importkorlátozás (vám, kvóta)

B.) FDI-politika

- piacralépést, tevékenységet, tulajdonlást, profit-kivitelt szabályozni
- beruházásösztönzés

C.) Iparpolitika

- beruházásösztönzés (adók)
- állami megrendelések
- K+F
- KKV-k támogatása
- munkavállalói oldal (oktatás, szakszervezetek)

II. A TNC-k irányító szerepe

„A politikai vezetők már nagyon sok téren nem rendelkeznek a döntésekhez szükséges tényleges szuverenitással. Ám azt képzelik, hogy még mindig maguk intézik a fontos kérdéseket. Ez nem más, mint illúzió, beképzelés, csak azt hiszik, hogy így van.”
(Bhutros Ghali, az ENSZ egykori főtitkára)

- ellenőrizhetetlen vállalatbirodalmak
- adózás – transfer prices
- monetáris közgazdaság a meghatározó

A működőtőke-állomány szerepe az egyes országok gazdaságában - FDI inward stock/GDP %

	1980	2002		1980	2002
Világ	6,7	22,3			
Fejlett országok	4,9	18,7	Fejlődő országok	12,6	36
Írország	155,6	129,1	Angola	1,8	98,3
Belgium és Luxemburg*	5,8	81,8	Csád	14,6	78,4
Hollandia	10,8	74,9	Bermuda	836	3015
Svédország	2,2	46	Kajmán-szigetek	242	2718
UK	11,8	40,8	Argentína	6,9	74,7
Portugália	12,3	36	Chile	3,2	69,7
Dánia	6,1	41,7	Brazília	7,4	52
Spanyolország	2,3	33,2	Mexikó	3,6	24
Németország	3,9	22,7	Kína	3,1	36,2
USA	3	12,9	Hong Kong	623	265
Japán	0,3	1,5	Szingapúr	52,9	137,5
			Indonézia	13,2	32,2
Csehország**	3,9	54,8	Malajzia	20,7	59,4
Magyarország	0,2	38,2	India	0,6	5,1

* 2001-es adat

**1990-es adat

III. Állam - TNC kapcsolata, mint alkufolyamat

- *Komplex szituáció*
- *Pozíció függ:*
 - *Állam: TNC mennyire “harcol” érte?*

Van-e hazai alternatíva?

- *TNC: Mennyire fontos?*

Vonzó-e, amit kínál?

Relatív kereslet, kényszer és hajlandóság

A.) A TNC-k megjelenésének hatása a fogadó ország gazdaságára

- **Tőke- és finanszírozás**

tőke + $\leftrightarrow$ tőke kivonás

- **Technológia**

Elterjed-e? Képes-e adaptálni?

- **Kereskedelem**

export-import hatás, függ az integráció mértékétől

- **Foglalkoztatás**

Teremt-e új munkahelyet? Milyet?

A.) A TNC-k megjelenésének hatása a fogadó ország gazdaságára

- *Fejlődő országokban: duális gazdaságot erősíti*
- *Negatív hatás: hazai vállalatokat kiszorít(hat)ja*
- *Pozitív hatás:*
 - *Új lehetőségek a hazai / helyi üzlet számára beszállítói hálózat, kereslet növelése*
 - *Tapasztalatot, know how-t ad*

Van-e választás, van-e alternatíva?

A transznacionális vállalat

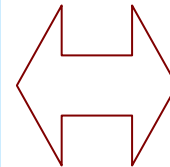
Fogadóország

„Kényszerítő tényezők“

- Világgazdasági konkurencia
- A gazdasági tevékenységek koncentrációja
- Fogyasztópiac növelése

„Hatalmi tényezők“

- Technológiai fejlettség
- Menedzsment módszerek
- Exportálási lehetőségek teremtése
- Foglalkoztatási lehetőségek

„Kényszerítő tényezők“

- A világgazdasághoz történő integrálódás
- Országok közötti verseny a külföldi befektetőkért
- Eladósodás és költségvetési problémák
- A nemzetgazdaság függése a külföldi befektetőktől
- Politikai instabilitás

„Hatalmi tényezők“

- Hazai piac
- A természeti erőforrások tulajdona
- Infrastruktúra
- Politikai „környezet“
- Gazdaságpolitikai irányvonal

***B.) A TNC-k terjeszkedésének hatása az
anyaország gazdaságára***

***Növeli a hazai gazdasági
teljesítményt, az exportot*** $\Leftrightarrow$

***Tőkét von el a hazai beruházásoktól,
csökkenti az exportot***

A TNC-k terjeszkedésének hatása az anyaország gazdaságára

*? Otthon megvalósítható lenne-e a
beruházás?*

? Export révén elérhető lenne-e a piac?

? Foglalkoztatás:

? Beruházás-vesztés

■ ***Köszönöm a figyelmet!***